

TIDSKRIFT FÖR POLITISK FILOSOFI
NR 2 2013 | ÅRGÅNG 17

Bokförlaget THALES

Sven Ove Hansson svarar Robert Callergård

Jag vill börja med att tacka Robert Callergård för en tänkvärd och konstruktiv kommentar. Hans kritik handlar om två intressanta men vitt skilda frågor: dels när latinets dominans upphörde och dels vilken roll engelskan bör ha i dagens filosofiska forskning i Sverige. Jag ska börja med den första frågan.

Förlusten av latinet

EFTER LATINETS DOMINANS inom vetenskapen kom en period av språkförbistring då flera språk tävlade om att ersätta latinet. Callergård och jag är överens om att den perioden slutade cirka 1950. Däremot förefaller vi vara oense om när den började, d.v.s. när latinets dominans upphörde. Jag ska genast säga att detta är en bedömningsfråga och att det inte finns någon skarp gräns. Det handlar om en långsam process som pågick åtminstone från 1500-talet till slutet av 1800-talet. Jag tycker dock att latinets dominans inom vetenskapen var någorlunda ograverad fram till mitten av 1700-talet. Fram till dess var latinet det enda språk som lästes och talades i hela den västerländska vetenskapen. Kunskaper i latin var mycket mer utbredda än i något av de moderna språken. Det skrevs visserligen vetenskapliga och filosofiska verk på andra språk än latin, men de behövde översättas till latin för att få någon större spridning. Spåren av detta är tydliga t. ex. i de svenska universitetsbiblioteken, som med förkärlek köpte hem latinska översättningar av verk som från början var skrivna på t. ex. italienska, franska, engelska och tyska.

Galileo gick visserligen över från latin till italienska för att nå en bredare publik i Italien, men det var genom latinska översättningar som hans arbeten blev kända utanför Italien. År 1635 klagade hans lärjunge Giovanni Pieroni över att Galileo skrev på italienska: »Om Dialogerna var skrivna på latin tror jag att de redan skulle

vara omtryckta i Frankrike, Belgien, Tyskland och annorstädes, eftersom de nyfiktas antal är mycket stort.» Galileo var medveten om problemet, och försökte få till stånd en fullständig översättning av alla sina arbeten till latin (Pantin 2007: 174). Newton var en av de många forskare som läste Galileo i latinsk översättning. Själv skrev Newton både på latin (*Principia*) och engelska (*Optics*). Hans elev Samuel Clarke översatte *Optics* till latin så att den kunde läsas i andra länder.

Listan är lång över filosofiska verk som först skrevs på folkspråk men sedan spreds över Europa i latinsk översättning. Några av de mest kända av dessa verk är Machiavellis *Il Principe*, Francis Bacon's *Essays*, Cartesius' *Discours de la method*, Pascals *Lettres provinciales*, Hobbes' *Leviathan* (som han skrev själv parallellt på båda språken), Locke's *Essay concerning human understanding*, Malebranche's *De la recherche de la vérité* och Leibniz' *Essais de théodicée*. Flera av dessa översättningar har ett betydande forskningsintresse. Så t. ex. innehåller den latinska utgåvan av *Leviathan* information som saknas i den engelska. Detsamma gäller Francis Bacon's *Advancement of Learning*.

Vid mitten av 1700-talet avmattades denna översättningsverksamhet (Burke 2007: 68). Men så sent som på 1790-talet utkom en monumental utgåva i fyra band av Kants kritiska skrifter i latinsk översättning – ett viktigt bidrag till deras spridning utanför de tysktalande länderna. På många håll hade latinet en fortsatt stark ställning långt in på 1800-talet. I svensk filosofi skrevs alla akademiska avhandlingar på latin fram till 1835 då man gick över till svenska (Hansson 2012). Latinets roll i filosofin var större under både 1700- och 1800-talen än vad man kanske oftast föreställer sig.

Vilket språk?

SÅ TILL DEN andra frågan: På vilket eller vilka språk ska vi skriva filosofi idag? Det finns ett uppenbart och viktigt första svar på den frågan: På så många språk som möjligt. På varje språk som har en litteratur borde filosofin ha en roll i den litteraturen. Vi behöver läroböcker, uppslagsböcker, populariseringar, kulturartiklar, debattartiklar, barnböcker, blogginlägg, teaterpjäser och dikter om filosofi på så många av världens språk som möjligt.

Men vi måste också ställa oss den mer specifika frågan på vilket språk filosofisk forskning primärt ska presenteras. Också där är svaret för mig självklart, men helt annorlunda: eftersom filosofin är internationell måste nya forskningsresultat presenteras för den internationella expertisen. Att publicera forskningsresultat enbart på ett språk som bara några få procent av experterna kan läsa betyder att man undandrar sig såväl kritik som chansen att påverka diskussionen. För att undvika detta måste man idag skriva på engelska.

Detta gäller de primära forskningstexterna, de texter där ny forskning presenteras. Sådana texter måste vara tillgängliga för det internationella forskarsamfundet för att fylla sin funktion. Det finns som sagt andra typer av filosofiska texter som har andra syften och som behövs på en mångfald av språk, däribland svenska.

Callergård skriver: »I det rådande klimatet är exempelvis den svenske doktorandens val mellan att skriva sin avhandling på en acceptabel medelmåttig engelska och att skriva den på vad som måste bli en betydligt bättre svensk sakprosa tyvärr givet, och tragiskt.»

Min bild av svenska doktoranders förmåga att skriva filosofisk engelska är betydligt mer positiv. Faktum är att engelska är lättare för svenskar än för de flesta andra som lär sig engelska som främmande språk. Vi svenskar tillhör dem som gynnas av att det är just engelska som är våra dagars *lingua franca*. Förlagsredaktörer på engelskspråkiga förlag har bekräftat för mig att behovet av språkliga korrigeringar inte sällan kan vara större hos en del författare med engelska som modersmål än hos författare med skandinaviskt eller holländskt modersmål.

Man kan ha många synpunkter på engelskans lämplighet som *lingua franca*. Den har nackdelen jämfört med latinet att vara somligas modersmål, men också fördelen att talas och förstås av betydligt bredare samhällsgrupper. Men oavsett vad vi tycker om den saken finns det i dag inget annat sätt att göra sin forskning tillgänglig för vetenskapssamfundet än att presentera den på engelska.

→

Sven Ove Hansson

Referenser

- BURKE, PETER (2007) »Translations into Latin in early modern Europe», i Burke, Peter & R. Po-chia Hsia, (red.) *Cultural translation in early modern Europe*. Cambridge: Cambridge University Press, 65–80.
- HANSSON, SVEN OVE (2012) »From Latin to Linguistic Confusion to English. Language Shifts in Philosophy», *Theoria* 78: 1, 1–5.
- PANTIN, ISABELLE (2007) »The role of translations in European scientific exchanges in the sixteenth and seventeenth centuries», i Burke, Peter och R. Po-chia Hsia, (red.) *Cultural translation in early modern Europe*. Cambridge: Cambridge University Press, 163–179.